Westworld Dizisinde Makine Öğrenmesi: Cinsiyet Eşitsizliğini Yeniden Üreten Yapay Zekâ Yaratımlar

Machine Learning in Westworld: Artificial Intelligence Recreating the Gender Inequality

Selen Gökçem Akyıldız* - Yavuz Akyıldız**

Abstract: The term machine learning refers to the automatic detection of meaningful patterns in the data and has become a common tool in almost every job that requires obtaining information from large data sets in recent years. This has ultimately brought us to be surrounded by technology based on machine learning. On the other hand, the artificial intelligence creations developed with machine learning and deep learning methods are fed with biased information with the help of the internet network and restructures gender inequality. Feeding the artificial intelligence creations developed through machine learning and deep learning methods with situated knowledge through the Internet network restructures gender inequality. A deep learning method that enables computers to learn from experience, to understand the world in terms of concepts hierarchy, and to define each concept in relation to simpler concepts, saves all the dependencies that artificial intelligences need to learn from human beings to guide them. However, artificial intelligence creations that can think, create and exist with the guidance of people have to be fed with biased information until they have autonomous thinking development structure. Epistemological point of view theory that feminist theory frequently benefits from is based on the view that all attempts to know are socially positioned. The proxy, which provides the circulation of information, plays an active role in creating what they know about sex, class, race, ethnicity, sexual and physical capacity and limiting what they can know. The impact of social position on epistemic content and capacity not only shapes our understanding of the world, but also how it is presented to us through experience. This research, in the example of the Westworld series, aims to examine the robots that people program according to gender norms to the service of humans and especially men, with a feminist epistemology perspective method. It also aims to demonstrate that artificial intelligence modeling in the series causes consolidation of prejudiced and biased knowledge on the world and re-structuring of gender inequality.

* Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü
Asst. Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir University Faculty of Communication, Department of Radio, Television and Cinema

ORCID 0000-0002-7948-8330

gkselen@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü
Asst. Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir University, Faculty of Communication, Department of Radio, Television and Cinema

ORCID 0000-0001-6976-2300

yvzakylidz@gmail.com

Cite as/ Atıf: Gökçem Akyıldız, S., Akyıldız, Y. (2020). Westworld dizisinde makine öğrenmesi: cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten yapay zekâ yaratımlar, *Turkish Studies*, 15(2), 999-1010.
<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41975>

Received/Geliş: 02 March/Mart 2020

Accepted/Kabul: 25 April/Nisan 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2020

CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: The idea of producing machines that can think, talk, move and even fall in love has embellished the dreams of humanity for many years. This desire dates back to ancient Greek times. Computer programming journey that began with Ada Lovelace, who wrote the world's first computer program in 1842, continued with the curiosity of whether the machines could be smarter when programmable computers produced. Today, artificial intelligence is an area that continues to develop with many practical applications and active research subjects. When artificial intelligence first emerged, it was able to quickly address compelling and relatively complex problems for humans. However, the main challenge for artificial intelligence was that while they could easily solve the problems that people could physically do, they were inadequate in the face of problems they could solve using emotions, intuition, gestures and mimics. The method developed to solve this problem is the deep learning method. The solution is to enable computers to learn from their experience, to understand the world in terms of concepts of hierarchy and to define each concept in relation to simpler concepts. This approach saves artificial intelligences all the dependencies they need to learn from human beings to guide them. Although computers have long been able to beat people in chess tournaments, they have only recently begun to imitate some human movements and gain people's speaking skills. The daily life of an average person requires a lot of information about the world. Much of this information is subjective and intuitive. It is therefore difficult to articulate this information objectively. In order for computers to be as intelligent as humans, they need to obtain this information in the same way. However, artificial intelligence technology is based on algorithms learned from data in the real world. Therefore, it is highly possible to consolidate by using social prejudices existing in the world. There is a real risk that gender inequality persists among people and that artificial intelligence algorithms can access this contradictory and unequal information, which can exacerbate rather than solve the problem of gender inequality and bias. Although artificial intelligence robotic applications are not physically present in the daily lives of people, virtual supporters used in computer aided artificial intelligence applications are docile, obedient, submissive, polite and cheerful female voices in line with the preferences of customers. Artificial intelligence robots, produced as prototypes, are produced in support of gender inequality in the rush of creating the most beautiful woman. Classical artificial intelligence projects stem from the desire to create artificial factors (or even subjects) that can accumulate knowledge and to create artificial intelligence that can use them with human-like reasoning skills. Artificial intelligence designers assumed that all human knowledge could be divided into clearly identifiable and programmable rules. The main purpose of the designers was to use this research to move forward to explore the inner workings of human consciousness and the brain. But basically, questions have emerged about the potential identity of this "knowing subject". As machines cannot think and use the data uploaded by human beings, the situated and biased knowledge become problematic when the gender of the artificial intelligent beings at issue. The theories that people have developed for centuries in order not to base their decisions on personal experiences are threatened because artificial intelligence learning is based on the given information. The ability of a machine to process large amounts of data is partly through learning by observing the given information. If these data are filled with the stereotypical concepts of gender, the resultant application of technology will continue this bias. Although some recent studies try to divert prejudices from learned algorithms, decades of research on how gender ideology is placed in the language is ignored. TV series *Westworld* which put artificial intelligence technology at the center of its story, allow the emergence of various arguments about what can happen in the future. Although significant improvements have been made in artificial intelligence technology with the help of machine learning and deep learning, the technology currently owned is far from the world seen in *Westworld*. However, artificial intelligence, which does not need to be subjected to any gender, is created especially in the female body and restructures gender inequality. The transposition of gender roles and gendered perspectives into artificial intelligence creations means that artificial intelligence will create themselves based on the knowledge gained from given inputs through machine learning. The reconstruction of male and female inequality in an algorithmic order by addressing the issues of artificial intelligence, machine learning and deep learning in the *Westworld* series brings about the transfer of gender inequality to another level.

Keywords: Artificial Intelligence, Machine Learning, Deep learning, Gender Bias, *Westworld*

Öz: Makine öğrenmesi terimi, verilerdeki anlamlı kalıpların otomatik olarak algılanmasını ifade etmektedir ve son yıllarda büyük veri setlerinden bilgi elde edilmesini gerektiren hemen hemen her işte ortak bir araç haline gelmiştir. Bu durum sonuç olarak, makine öğrenmesi temelli bir teknoloji ile çevrelenmemizi getirmiştir. Diğer taraftan makine öğrenmesi ve derin öğrenme yöntemleri ile geliştirilen yapay zekâ

yaratımların, internet ağı yardımıyla taraflı yerleşik bilgiler ile beslenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden yapılandırmaktadır. Bilgisayarların deneyimlerinden öğrenmelerini, dünyayı kavramlar hiyerarşisi açısından anlamalarını ve her kavramın daha basit kavramlar ile olan ilişkileriyle tanımlanmasını sağlayan derin öğrenme yöntemi, yapay zekâların tecrübelerden yola çıkarak bilgi edinmeleri nedeni ile önceden insanların yönlendirmelerine ihtiyaç duydukları tüm bağımlıklardan kurtarmaktadır. Ancak, insanların yönlendirmeleri ile düşünebilen, yaratabilen ve var olabilen yapay zekâ yaratımlar, otonom düşünce geliştirme yapısına sahip olana kadar taraflı bilgiler ile beslenmek durumundadır. Feminist teorinin sıklıkla yararlandığı bakış açısı epistemolojisi, tüm bilme girişimlerinin sosyal olarak konumlandırıldıkları görüşüne dayanır. Bilginin dolaşımını sağlayan vekilin cinsiyeti, sınıfı, ırkı, etnik kökeni cinsel ve fiziksel kapasitesi bildiklerini oluşturmada ve bilebileceklerini sınırlamada etkin bir rol oynar. Toplumsal konunun epistemik içerik ve kapasitesi üzerindeki etkisi yalnızca dünyayı anlama biçimimizi değil aynı zamanda bize deneyim yoluyla nasıl sunulduğunu da biçimlendirmektedir. Bu araştırma, *Westworld* dizisi örneğinde insanların toplumsal cinsiyet normlarına göre programladıkları robotların insanların ve özellikle erkeklerin hizmetine sunulması durumunu, feminist epistemoloji bakış açısı yöntemi ile incelemeyi amaçlayarak, dizideki yapay zekâ modellemesinin dünya üzerinde var olan ön yargılı ve taraflı bilginin pekiştirilmesine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tekrar tekrar yapılanmasına neden olduğunu göstermeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Makine Öğrenmesi, Derin Öğrenme, Epistemoloji, *Westworld*, Toplumsal Cinsiyet.

Giriş

Düşünebilen, konuşabilen, hareket edebilen ve hatta âşık olabilen makineler üretme fikri uzun yıllar öncesinden beri insanlığın hayallerini süslemiştir. Bu arzu, Antik Yunan zamanına kadar uzanmaktadır. Pygmalion, Daedalus ve Hephaestus tarihteki efsanevi mucitler olarak görülürse, onların ses getiren eserleri Galatea, Talos ve Pandora da yapay yaşamın ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. 1842 yılında dünyanın bilinen ilk bilgisayar programını yazan Ada Lovelace ile başlayan bilgisayar programlama yolculuğu, programlanabilir bilgisayarlar üretilmeye başlandığında üretilen makinelerin insanlardan daha zeki olup olamayacağı merakı ile devam etmiştir. Günümüzde yapay zekâ, birçok pratik uygulama ve aktif araştırma konusu ile birlikte gelişmeye devam eden bir alandır. Yapay zekâ ilk ortaya çıkmaya başladığı tarihlerde insanlar için zorlayıcı ve görece karmaşık olan problemleri hızlıca ele alarak çözebilmiştir. Ancak yapay zekâyâ yönelik asıl zorluk, insanların fiziksel olarak yapabilecekleri görevleri kolaylıkla çözebilecekken, duygularını, sezgilerini, jest ve mimiklerini kullanarak çözebildikleri problemler karşısında yetersiz kalması olmuştur. Bu problemi çözmek için geliştirilen yöntem ise derin öğrenme yöntemidir. Bulunan bu çözüm, bilgisayarların deneyimlerinden öğrenmelerini, dünyayı kavramlar hiyerarşisi açısından anlamalarını ve her kavramın daha basit kavramlar ile olan ilişkileriyle tanımlanmasını sağlamaktır. Yapay zekâların tecrübelerden yola çıkarak bilgi edinmeleri nedeni ile bu yaklaşım bilgisayarları, önceden insanların yönlendirmelerine ihtiyaç duydukları tüm bağımlıklardan kurtarmaktadır. Bilgisayarlar uzun zamandan beri satranç turnuvalarında insanları yenmeyi başarsalar da bazı insan hareketlerini taklit etmeyi ve insanların konuşma becerilerini ancak son zamanlarda kazanmaya başlayabilmişlerdir. Ortalama bir insanın günlük hayatı dünya hakkında fazlaca bilgi gerektirmektedir. Bu bilginin çoğu öznel ve sezgiseldir. Bu sebeple bu bilgileri nesnel bir şekilde dile getirmek zordur. Bilgisayarların ise insanlar kadar zeki davranabilmeleri için bu bilgileri aynı şekilde elde etmeleri gerekmektedir. İnsanlar kadar zeki davranabilen makinelerin olduğu bir dünyanın hayal edildiği *West World*, dizisinde cinsiyetleştirilmiş algoritmaların yapıları tartışılacaktır.

Makine öğrenmesi (*Machine Learning*) ve Derin öğrenme (*Deep Learning*)

Son yirmi yıldır makine öğrenmesi, bilgi teknolojisinin temel dayanak noktalarından birisi haline gelmiş ve yaşamın bir parçası olmuştur. Smola ve Vishwanathan'a göre giderek artan miktarda verinin ulaşılabilir olması ise, akıllı veri analizinin teknolojik ilerleme için gerekli bir bileşen olarak daha da yaygın bir hale geleceğine inanmayı kolaylaştırmaktadır (2008: 3). Makine

öğrenmesi terimi, verilerdeki anlamlı kalıpların otomatik olarak algılanmasını ifade etmektedir ve son yıllarda büyük veri setlerinden bilgi elde edilmesini gerektiren hemen hemen her işte ortak bir araç haline gelmiştir. Bu durum sonuç olarak, makine öğrenmesi temelli bir teknoloji ile çevrelenmemizi getirmiştir. Arama motorları istediğimiz en iyi sonuçları nasıl karşımıza çıkaracağını, istenmeyen e-postalara karşı yazılımlar ise mesajlarımızı filtrelemeyi öğrenir. Kredi kartı işlemleri de dolandırıcılıkların nasıl tespit edilebileceğini öğrenen bir yazılım ile güvence altına alınır. Dijital kameralar yüzleri algılamayı ve akıllı telefonlardaki akıllı kişisel yardım uygulamaları sesli komutları tanımayı öğrenir. Otomobiller, makine öğrenmesi algoritmaları kullanılarak oluşturulan kaza önleme sistemleriyle donatılmıştır. Makine öğrenmesi, biyobilişim, tıp ve astronomi gibi bilimsel uygulamalarda da yaygın olarak kullanılmaktadır (Shwartz-Salem, David-Ben, 2014: vii).

Disiplinler arası bir alan olan makine öğrenmesi, istatistiklerin matematiksel alanları, bilgi teorisi, oyun teorisi ve optimizasyon ile ortak konuları paylaşır. Hedef, makinelerin öğrenecekleri şekilde programlanması olduğundan, doğal olarak bilgisayar biliminin bir alt alanıdır. Bir anlamda, makine öğrenmesi yapay zekâ dalı olarak görülebilir çünkü tecrübeyi uzmanlığa dönüştürme veya karmaşık duyuşal verilerdeki anlamlı kalıpları tespit etme yeteneği insan (ve hayvan) zekâsının temel taşıdır. Ancak, geleneksel yapay zekâ ile karşılaştırıldığında makine öğrenmesinin akıllı davranışın otomatik olarak taklit edilmesi yerine insanların zekâsını tamamlayan, genellikle insanın yapabilme kapasitesinin ötesine geçen görevleri gerçekleştiren güçlü ve özel yetenekleri kullanan bir sistem olduğunun unutulmaması gerekir. Örneğin, büyük veri tabanlarını tarama ve işleme yeteneği, makine öğrenmesi programlarının insan algısının kapsamı dışındaki kalıpları tespit etmesine olanak sağlamaktadır.

Makine öğrenmesi, genellikle yapay zekâ ile ilgili görevleri yapan sistemlerdeki değişiklikleri ifade eder. Bu görevler, tanıma, teşhis, planlama, robot kontrolü, tahmin etme vb. durumları içermektedir. “Değişiklikler”, hâlihazırda performans gösteren sistemlerde yapılan geliştirmelerde veya yeni sistemlerin sentezlenmesinde meydana gelebilir. Makine öğrenmesi birden fazla kaynaktan beslenmektedir. Bu farklı öğrenme geleneklerinin her biri daha birleşik bir disiplin olan makine öğrenmesine yeni metotlar ve farklı kelimeler ile katkıda bulunmaktadır. Makine öğrenmesine katkıda bulunan birbirinden farklı alanlardan bazıları istatistik, beyin modelleri, uyarlamalı kontrol teorisi¹, psikolojik modeller, yapay zekâ, evrimsel modellerdir.

Diğer yandan yapay zekâ ile birlikte anılan ve makine öğrenmesinden sonra ortaya çıkan derin öğrenme (deep learning) ise denetlenen veya denetlenmeyen algoritmaları veya her ikisini de kullanabilen bir makine öğrenmesi şeklidir. Makine öğrenmesine kıyasla yeni bir öğrenme şekli olan derin öğrenme, son zamanlarda özellikle bilgisayar görüşü ve doğal dil işleme alanlarında belli türdeki zor bilgisayar sorunlarının çözümünü hızlandırmanın bir yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Hans, Dieter-Wehle’ye göre (2017: 3) derin öğrenme, makine öğrenmesi teorisinin temsili öğrenme kolunda yer almaktadır. Hiyerarşik bir öğrenme süreci boyunca veri sunumu olarak üst düzey, karmaşık soyutlamalar çıkartarak derin öğrenme modelleri, standart makine öğrenme yaklaşımlarından daha hızlı sonuç vermektedir. Dünya genelinde otomasyonun yapay zekâ ile birleşmesi ve son dönem yapay zekâ teknolojisinin neredeyse insan beyni ile benzer şekilde işlemeye başlaması Dauth’a göre mavi yakalı işlerden sonra beyaz yakalı işlerin de yapay zekâyı teslim edilmeye başlanmasını getirmiştir (2017: 10). İnsan ve yapay zekâ teknolojisini karşı karşıya getiren makine öğrenimi sistemi, çalışma hayatında insanların işlerinin ellerinden alınması ile yaşanacak eşitsizliğe vurgu yaparken, üretilen yapay zekâ robotların seksi görünümlü fembotlar

¹ Uyarlamalı kontrol teorisi, denetleyici özelliklerini ayarlayarak sistem dinamikleri arasındaki değişiklikleri otomatik olarak dengeler, böylece genel sistem performansı optimum seviyede kalır. Bu kontrol sistemi zaman içerisinde tesis performansındaki herhangi bir bozulmayı dikkate alır. Uyarlamalı kontrol sistemi, süreç dinamiklerini ölçmek (veya tahmin etmek) ve denetleyici özelliklerini buna göre değiştirmek için gerekli unsurları içermektedir.

<https://www.sciencedirect.com/topics/engineering/adaptive-control-system>

olarak üretilmesi üzerinde durmamayı tercih etmektedir. Yapay zekâ teknolojisinin insan hayatını birçok yönden kolaylaştıracağı ve geliştireceği konusunda fikir birliğine varılmış olsa da insanlığa dair taşıdığı riskler göz ardı edilmeyecek boyuttur.

Yapay zekâ teknolojisi, reel dünyadaki verilerden öğrenilen algoritmalarla dayanmaktadır. Bu sebeple, dünya üzerinde var olan mevcut toplumsal ön yargıları kullanarak pekiştirebilme olasılığı oldukça yüksektir. Dünyanın önde gelen araştırma firmalarından Gartner'a² göre, 2022 yılına gelindiğinde yapay zekâ projelerinin %85'i veri, algoritma veya bunların yönetiminden sorumlu ekiplerdeki ön yargılar nedeniyle hatalı sonuçlar verecektir. Bu hatalı sonuçların nedeni yapay zekâlar değil, insanların yapay zekâları kurgulama biçimleridir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin insanlar arasında devam ediyor olması ve yapay zekâ algoritmalarının bu çelişkili ve eşitlikçi olmayan bilgilere ulaşacak olmaları, cinsiyet eşitsizliği ve yanlılığı problemini çözmek yerine daha da şiddetlendirebileceği konusunda gerçek bir risk taşımaktadır. Julie Teigland'a göre, bugün algoritmaların erkeklere yönelik daha iyi ücretli işleri hedefleyerek listelediği ve ücret farkını sürdürdüğü reklamların var olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, itaatkâr ve ücretsiz çalıştırılan sanal asistanların kadınlardan esinlenerek yaratıldığı ve erkeklerden çok daha fazla sayıda kadının işlerini otomasyona kaptırdığı da gözlemlenmektedir.³

Robot kelimesinin Çekçe “zorla çalıştırılan ya da angarya işleri yapan” anlamına gelmesi, robotlara verilen işler dışında düşünceye sahip olmaksızın çalışmaları amacıyla tasarlanmış olduklarını düşündürmektedir. Ancak endüstride kullanılan ve yalnızca makine görevi gören robotların dışında insansı ve akıllı robotlar hayal eden insanlar, yapay zekâ yardımıyla insan görünümüne, düşünebilen, insan davranışlarını taklit edebilen ve hatta âşık olabilen robotlar üretme çabasına girmişlerdir. Makine öğrenmesini yapay zekâ ile birleştiren mühendisler, derin öğrenme yardımıyla da robotlara insan gibi davranmayı öğretmek üzerine çalışmalar geliştirmektedirler. Ancak istatistiklere bakıldığında insan görünümüne robot üretiminde cinsiyet eşitsizliğinin sürdürüldüğü görülmektedir. Avner'e göre çoğu yapay zekâ robot üreticisinin kadın görünümüne robotlar üretirken algoritmalar yardımıyla güzellik ve cinsel çekicilik ortalamalarını göz önünde bulundurarak kadın robotlar yarattığı ancak erkek görünümüne robot yaratırken örnek olarak Albert Einstein gibi prototipleri kullandıkları tespit edilmiştir (Avner, 2016: 3).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasında bir adım olarak kullanılabilecek insansı robotların cinsiyetsiz üretilmesi olasılığı kullanılmak yerine Sophia ve Scarlet Johansson'a benzetilmeye çalışılan Mark1 isimli kadın robotlara toplumsal cinsiyet normları yüklenmeye çalışılmaktadır. Pascale Fung, Erica isimli robotun yaratıcısı Profesör Ishigura'nın Erica'yı yaratırken aklındaki düşüncenin dünyadaki en güzel kadını yaratmak olduğunu⁴ belirtir. Robot Sophia ve Erica arasındaki ortak nokta ise her ikisinin de insanlarla sohbet edebilecek, bir konuşmayı devam ettirebilecek ve sorulan sorulara cevap verebilecek kapasitede olmalarıdır. Konuşma becerileri ve kullanıcıları ile iletişime geçme kapasiteleri yüksek olan bu kadın görünümüne yapay zekâ robotlar, üretim ayağından uzak bir noktaya, pasif bir konuma yerleştirilmişlerdir. İş makineleri ya da kurtarma robotları olarak üretilen Hermes, Atlas ya da Parkour isimli makinelerin fiziksel görünümüne ise erkeksi yapıdadır. İnsan hemcinsleri gibi yapay zekâ ve teknoloji alanına hâkim, üreten beyinler olarak yaratılan bu robotlar, erkeksi yapıda olmalarına rağmen tipik kadın görünümüne robotların aksine tam olarak belirgin bir cinsiyet yapısına da sahip değildir.

² Gartner, BT, finans, İK, müşteri hizmetleri ve destek, yasal ve uygunluk, pazarlama, satış ve tedarik zinciri fonksiyonları alanındaki işletmeler için bilgi, tavsiye ve araçlar sağlayan küresel bir araştırma ve danışmanlık firmasıdır.

³ https://www.ey.com/en_gl/wef/why-we-need-to-solve-the-issue-of-gender-bias-before-ai-makes-it

⁴ <https://www.weforum.org/agenda/2019/06/this-is-why-ai-has-a-gender-problem/>

Görsel 1: *Atlas* Görsel 2: *Erica* Görsel 3: *Sophia* Görsel 4: *Mark 1*

Bu tutum, insanlığın toplumsal cinsiyet konusundaki eşitsiz ve taraflı konumunu yapay zekâ teknoloji üzerinden sürdürdüğünün açık bir göstergesidir.

İnsanlığın Teknolojik Uygulamalardaki Taraflılıkları

Yapay zekâ robotik uygulamalar henüz fiziken insanların gündelik hayatlarında bulunmasalar da bilgisayar destekli yapay zekâ uygulamalarında kullanılan sanal destekçiler müşterilerin tercihleri doğrultusunda uysal, itaatkâr, boyun eğen, kibar ve neşeli kadın seslerinden oluşmaktadır. Prototip olarak üretilen yapay zekâ robotlar “en güzel kadını yaratma” telaşı içerisinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekler nitelikte üretilmektedirler.

Makine öğrenmesi ve derin öğrenme destekli algoritmalar kullanan yapay zekâlar internetteki verili bilgilerden yararlanmaktadır. İnternete ise cinsiyetçi ve ırkçı bir dil hâkimdir. Microsoft’un Tay isimli sohbet robotu, bu tür cinsiyetçi ve ırkçı bir dili Tweeter üzerinden çevrimiçi yapılan yazışmalardan öğrenmiştir. Makine öğrenmesindeki en büyük problemlerden birisi olarak görülen insanların herhangi bir fikir karşısında sahip oldukları taraflı ve ön yargılı bilgilerin yapay zekâ tarafından kullanılması, bu taraflılığın devamına sebebiyet vermektedir. Makine öğrenmesinde bilgisayar problem olarak görülen meseleyi çözmek için verili yolları ve bilgileri kullanmaktadır. Genel geçer bilginin ön yargısız ya da tarafsız olacağının düşünülmesi ise problemlidir. İnsanların ön yargıları ve taraflılıkları ise teknolojinin bir parçası haline gelmektedir. Örneğin bir fizikçinin nasıl görüldüğünü öğrenmek isteyen bir bilgisayarın karşısına erkek fizikçiler çıkarsa, makine kadın bir fizikçi olduğu gerçeğini öğrenmeksizin bu bilgiyi depolamış olmaktadır. Dahası, bir insanı tanımlamak istediğinde kullanacağı fotoğrafların internetin tamamından ya da belirli bir kişinin fotoğraf albümünden seçerek kullanması, insan tanımını makine öğrenimi için kısıtlamış olacaktır. Cinsiyetçi yaklaşımı destekleyen taraflı bilginin incelendiği bakış açısı epistemolojisi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ardındaki dominant yapının kadınları çeşitli şekillerde dezavantajlı durumlara soktuğunun altını çizmektedir.

Bakış Açısı Epistemolojisi

Feminist bakış açısı teorileri, tüm bilme girişimlerinin sosyal olarak konumlandırıldıkları görüşüne dayanır. Bilginin dolaşımını sağlayan vekilin cinsiyeti, sınıfı, ırkı, etnik kökeni cinsel ve fiziksel kapasitesi bildiklerini oluşturmada ve bilebileceklerini sınırlamada etkin bir rol oynar. Toplumsal konumun epistemik içerik ve kapasitesi üzerindeki etkisi yalnızca dünyayı anlama biçimimizi değil aynı zamanda bize deneyim yoluyla nasıl sunulduğunu da biçimlendirmektedir. Feminist epistemoloji, cinsiyetin kişinin ne olduğunu nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır. Linda Alcoff ve Elizabeth Potter'a göre feminist epistemolojinin merkez odağı, yerleşmiş bir bilgiyi, diğer bir deyişle konuyla ilgili özel bakış açısını yansıtan bilgiyi ve yerleşik bilgiyi bilen kişidir (1993: 56). Feminist filozoflar, cinsiyetin genel geçer konular karşısında nasıl konumlandırıldığı konusu ile ilgilenmektedirler. Feminist epistemoloji ve bilim felsefesinin çeşitli uygulayıcıları kesin ve doğru bilgi olarak kabul edilmiş pratiklerin kadınları dezavantajlı duruma düşürdüğü üzerinde fikir birliğine varmışlar ve bu dezavantajların üzerinde durmuşlardır. Elizabeth Anderson'a göre bu dezavantajlardan bazıları şunlardır: Baskın bilgi kadınları bu bilgiyi sorgulamanın dışında tutar; epistemik otoritelerini reddeder, "kadını" bilişsel yaklaşımlarını ve bilgi biçimlerini görmezden gelir; kadınları aşağılık, sapkın veya yalnızca erkeklerin çıkarlarına hizmet ettiklerinde işe yarar gösteren teoriler üretilmesine neden olur; kadınların faaliyetlerini ve çıkarlarını veya cinsiyetli güç ilişkilerini görünmez kılan sosyal olay teorileri üretir; alt pozisyonadaki insanlar için yararlı olmayan ya da yalnızca toplumdaki cinsiyetçi ve sosyal hiyerarşik konumları destekleyen bilgi üretimini destekler (Anderson, 2019).

Bakış açısı yaklaşımı bilginin toplumsal konumdan kaynakladığını savunan feminist bir teorik yaklaşımdır. Bu bakış açısı geleneksel bilimin objektif olduğunu reddeder, araştırma ve teorinin kadınları ve feminist düşünce tarzlarını görmezden geldiğini ve marjinalleştirdiğini öne sürer. 1970'lerde Marksist anlayıştan ilham alan feminist yazarlar, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin bilgi üretimini nasıl etkilediğini incelemeye başlamışlardır. Çalışmaları, bilginin doğasını ve kökenlerini inceleyen bir felsefe dalı olan epistemoloji ile ilgilidir ve bilginin her zaman toplumsal olarak yerleşik olduğunu vurgulamaktadır. Cinsiyete, ırk ve sınıf gibi diğer kategorilere göre sınıflandırılmış toplumlarda, kişni sosyal konumu bildiklerini şekillendirmektedir.

Görmek her daim bedenseldir; başka bir deyişle, görebilecek bir bedeniniz olmalı ve bu bedenin bir insanın dünyayı anlama ve deneyimlemesini şekillendiren birçok faktörden bazılarını isimlendirmek için bir cinsiyeti, işlevselliği ve etnik kökeni olmalıdır. Bilgi üretimi ile cinsiyet, sınıf, etnik köken, işlevsellik ve cinsellik gibi güç yapıları arasında bir ilişki vardır. Mevcut güç yapıları tarafından oluşturulan toplumsal konum bilgisi, toplum ve insanlar hakkında bilgi edinmek için bir önkoşuldur. Ayrıcalıklı kişilere, başkalarının deneyimleri söz konusu olduğunda yorum yapma hakkını verebilecek tarafsız bir pozisyon yoktur. Yerleşik bilgi kavramı, gerçeklik hakkında bilgi edinme ihtimalimizin insan olmanın ne olduğu bilgisi ile sınırlı olduğu gerçeğine dikkat çekmektedir. Araştırmacılar asla tarafsız olamazlar. Ancak, araştırma sürecinde toplumsal ve kültürel anlayışlarının yanı sıra tarafsızlıkları onları güçlendirerek görünür hale gelmelerine yardımcı olabilir. Gerçekliğin yorumu her zaman eksiktir ve araştırmacılar bu sınırlamayı kabul ederek bilgiyi daha güvenilir hale getirme sorumluluğunu üstlenirler.

Bilgi belirli bir sosyal bağlamda üretildiğinden, konuya göre değişen belli deneyimler, üretim sürecinde özellikle değerlidir. Bu yetenekler doğru soruları sorma veya hangi deneyimlerin ve bakış açılarının görünmez olduğunu görme yeteneği olabilir. Örneğin, baskı altındaki sosyal yapı ve ilişkiler hakkındaki bilgiler, ezilen insanların konumu ve deneyimleri perspektifinden üretilirse daha güvenilir hale gelir. Mevcut örneklerden biri, afrofobi gibi belirli ırklarla ilgili önyargılara dayanan ayrımcılık ve baskıdır. Bu konuda kişisel deneyime sahip kişiler ile iletişime geçildiğinde baskıcı yapılar hakkında beyazların ulaşamayacağı bilgiler ortaya çıkar. Buna bakış açısı epistemolojisi denir. 1960'lardan bu yana feminist araştırmacıların yalnızca erkeklerin

deneyimlerinin ele alındığı ve bu nedenle araştırmanın yalnızca erkeklerin tarihini ilgilendirdiği düşünüldüğü gözlemine dikkat çektiği tarih alanında başka bir örnek bulunabilir. Bu nedenle, tamamlayıcı araştırma yapmak önemli olmuştur.

Cinsiyete Dayalı Bilgi Projesi olarak Yapay Zekâ

Klasik yapay zekâ projeleri, bilgi biriktirebilecek yapay etkenler (hatta konular) oluşturmak ve bunları insan benzeri muhakeme yeteneği ile kullanabilecek yapay zekâlar yaratabilme özleminden kaynaklanmıştır. Yapay zekâ tasarımcıları tüm insan bilgisinin açıkça tanımlanabilen ve programlanabilen kurallara bölünebileceğini varsaymıştır. Tasarımcıların asıl amaçları ise bu araştırmayı insan bilincinin ve beynin içsel çalışmalarını keşfetmeye doğru ilerlemek için kullanmak olmuştur. Ancak temel olarak bu “bilen öznenin” potansiyel kimliği hakkında sorular doğmaya başlamıştır. Bu yapay zekâ tasarımcısının cinsiyetini, sınıfını ve ırkına ait kimlik özelliklerini yansıtıyor mudur? Bilme pratiğinden yola çıkarak diğer kimlikleri aktif bir şekilde dışlıyor mudur? Feministler ve diğer sosyal bilim eleştirmenleri aynı zamanda yerleşik olmayan cinsiyet-tarafsız bilginin veya eksikliğin olasılığını tartışmışlardır. Uzman sistemler tasarlamak adına oldukça hevesli olan bu projeler, aynı zamanda uzmanlık bilgisinin kökeni hakkında soruların da ortaya atılmasına sebep olmuştur. Bilgiyi tamamen akademideki beyaz erkeklerin ağzından tanımlayan asırlık rol, bir makinenin uzmanlaşarak bilgi edinme konusunda nerede duracağı konusunda da tartışmaları başlatmıştır. Veriye dayalı önyargının yanı sıra bir diğer tehlike de makinenin nesnelmiş gibi yansıtılmasıdır. Feminist epistemolojinin kullandığı şekliyle “bilgimizin yerleşikliğini” diğer bir deyişle kısmi bakış açımızı ve bilgimizi kabul etmeyi ve farkında olmayı öğrenirken, makinenin “yerleşik bilgisi” gözden kaçmaktadır. Bir kez programlanır ve çekici kullanıcı ara yüzleri ile paketlenirse, insan yapımı veriler üzerinde eğitilen algoritmalar kendi varlıklarına dönüşür. Öyle ki, insana benzeme sürecine girmeden önce bile konuşma ara yüzlerinin akıllara durgunluk veren hızları ve verimlilikleri nedeniyle yapay zekâ programlarının bütünlüğünü ve güvenilirliğini olumlamış bile olabiliriz. Bu eğilim, elde edilen sonuçların açıklanamazlığının yanı sıra, hükümet, bankacılık ve yasal uygulama sırasında korkunç senaryolara yol açabilir. Bu görünüşte cinsiyetten bağımsız bir konu gibi görünse de bir makine zekâsı gerçeği, yaşayan tüm cinsiyetlerin yaşamları üzerinde tehlikeli olabilir. Bu bağlamda 2016 yılında televizyon dizisi olarak tekrar çekilmeye başlanan *Westworld* serisinin birinci sezonu, feminist epistemoloji ve yerleşik bilgi kavramları üzerinden incelenecektir.

Dişi Yapay Zekâ-Bilimkurgu karşısında Gerçeklik

Yapay zekânın asi kadın olarak temsili sinemada var olan yeni bir eğilim değildir. Yıllar sonra ortaya çıkan fütürist estetiği ve yenilikçi filmlerin kavramlarını etkileyen tüm bilimkurgu filmleri *Metropolis* (Fritz Lang, 1927) filmine uzanmaktadır. 2010 sonrası çekilen ve televizyon dizisi olarak yayınlanan *Westworld*’te feminizm ve yapay zekâ iç içe geçmiş durumdadır. Yönetmenler, kırılğan insanlara karşı bilinçli varlıklar olarak görünen daha büyük bir mücadelenin merkezinde, erkek egemenliğine karşı feminist bir mücadele sunarlar. Ancak *Westworld*’ün dünyasında kadınlar çok önemli bir rol oynar ve ölüme veya kalp kırılmasına neden olurlar. Ortak sayılabilecek mesaj ise teknolojiye ve kadınlara dikkat edilmesi gerektiğidir. Günümüzde çoğu teknoloji şirketi yapay zekâ terimini kullandıklarında referans ettikleri şey bazen nöral ağlarının çok katmanlı mimarilerini (Derin Öğrenme) kullanarak, büyük miktardaki verileri (Makine Öğrenimi) analiz etmek için kullanılan istatistiksel modellerdir. Bununla birlikte, “onlar” olarak adlandırılacak “teknolojik ötekilerin” (Gökçem, 2019) gerçekte ne yaptıklarına dair toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı geliştirmek atılması gereken önemli adımlardandır. Zira 1964 yılında Joseph Weizenbaum tarafından insanlar ve makineler arasındaki iletişimin yüzeyselliğinin gösterilmesi adına geliştirilen doğal dil işleme bilgisayar programı Eliza’dan bugün insan ve makine arasındaki gerçeklik çizgisinin bulanıklaştığı *Westworld* dizisinin ana karakteri yapay zekâ robotik Dolores’e kadar değişen ve gelişen bir çeşitlilikte makine-insan ilişkisi yaşanmaktadır.

İlk kez 1973 yılında yönetmen Michael Crichton tarafından çekilen ve 2016 yılında televizyon dizisi olarak tekrar çekilmeye başlanan *Westworld*, yakın geleceğin ve hayal edilerek yeniden kurulmuş geçmişin kesişme noktasında, eğlence parkı olarak tasarlanmış bir dünyada insan ve insan görünümlü robotlar arasında geçen olayların anlatıldığı bir yapımdır. Para ödeyerek bu eğlence parkına gelen misafirler, ev sahipleri robotlara istediklerini yapmakta özgürdür. Ancak ev sahibi robotlar konukların onlarla iletişime girmesini bekleyen bir döngüye bağlı kaldıkları önceden programlanmış anlatılara sahiplerdir. Bu döngü dışında herhangi bir anıya ya da karar verme yetkisine sahip olamayan robotlar, konuklara kendilerini özgürleştirme ve gerçek dünyada elde edemedikleri zevkleri tatma şansı vermektedir. *Westworld*'teki dünya, yapay zekâ robotların insanlardan ayırt edilemeyecek karmaşık bir seviyeye ulaştıkları bir gelecekte geçmektedir. Bu fikir, insan ve yapay zekâ robotlar arasındaki sınırların ortadan kalktığı, gerçek ve yapay olanın birbirinden ayırt edilemez boyuta ulaştığı bir zaman dilimine tabidir.

İnsanların en derinlerindeki karanlık arzuları ortaya koymanın yanı sıra *Westworld* gibi yapay zekâ teknolojisini hikâyesinin merkezine alan yapımlar, yapay zekânın gelecekte varacağı noktada neler yaşanabileceği ile ilgili çeşitli argümanların da ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Her ne kadar makine öğrenmesi ve derin öğrenme yardımıyla yapay zekâ teknolojisinde kayda değer gelişmeler söz konusu olsa da şu an sahip olunan teknoloji henüz *Westworld*'de görülen dünyadan oldukça uzaktadır. Ancak herhangi bir cinsiyete tabi tutulmaya ihtiyacı olmayan yapay zekâlar, özellikle kadın bedeninde yaratılmakta ve cinsiyetler arası eşitsizliği tekrar yapılandırmaktadır. *Westworld* de, toplumsal normların kadın ve erkek karakterlere yüklendiği, ziyaretçilerin özellikle kadınlarla cinsel ilişki yaşayıp daha sonra isterlerse onlara işkence yaparak onları öldürebileceği olanakların olduğu bir "ütopya"dır. Misafirler, verili anıları ve rolleri bulunan yapay zekâ robotları istedikleri yönde manipüle edebilmekte ve bundan faydalanarak istedikleri şekillerde onlara saldırabilmektedir.

Tüm kontrolün ellerinde olduğunu düşünen yetkililer, farklı şekillerde programlanarak kendilerine çizilen kaderin dışına çıkabilecek, zekâ geliştirerek kullanıldıklarını ve bir parka hapsedildiklerini farkına varabilecek kapasiteye sahip olabileceklerini düşünmedikleri robotlardan ağır darbe alırlar. Kendilerine yüklenen algoritmanın dışına çıkmayı başaran yapay zekâ robotlar, insan ve robotları karşı karşıya getirir.

Orijinal filmde kendisine yüklenen algoritmanın dışına çıkan ve insanlara onların saldırganlıkları karşısında tepki vermeye başlayan ana karakter bir erkek iken, *Westworld*'ün yeni serisinde bu ayaklanmayı başlatanlar Dolores ve Maeve adında iki kadın robottur. Dolores ve Maeve adlı robotların yapay zekâ Sofia'dan farkı, yazılım kodlarıdır. Sophia'yı yaratan Hanson Robotics şirketinden Stephan Bugaj'a göre, Dolores'i Sophia'dan üstün kılan iki kod sistemi vardır. Bunlardan ilki üretici koddur. Bu, sinir ağları ve makine öğrenimi gibi durumlara adapte olabilmek için kendi kodunu yazabilen bir sistemdir. Bu sistem yalnızca verili bilgiyi benimsemez, gerektiğinde kendi kendine öğrenme programları oluşturma yeteneğine de sahiptir; içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için kendisine yeni bir kod yazabilmektedir. Bu gelişmiş yazılım Dolores ve Maeve karakterlerinde karşımıza çıkmaktadır. İkinci kod sistemi ise bellektir. Gerçek bir öğrenme için yapay zekânın bir belleğe ihtiyacı vardır. Bu belleğin tıpkı insanlarda olduğu gibi, kısa, uzun ve hatta eylemsel bellek şeklinde olması gerekmektedir. Bu, *Westworld*'teki robotların esrarengiz bir biçimde insan gibi görünmelerinin nedenidir.⁵

⁵ <https://www.inverse.com/article/22181-ai-westworld>.

Görsel 5: Dolores

Görsel 6: Maeve

Birinci sezonun sonlarına doğru iki farklı yapıda bilinç kazanmaya başlayan bu kadın robotlardan Maeve, eğlence parkı içerisinde hayat kadını rolü biçilmiş, her gün bara gelen erkeklerin gönlünü hoş tutması beklenen ve erkeklerin istedikleri muameleyi rahatça yapabildikleri bir robot iken bir gün bilinç geliştirmeye ve hatırlamaya başlar. Robotlara kendilerini diğer insanlardan farklı hissetmemeleri için bazı hikâyeler ve anılar da yüklenmiştir. Geçmiş zamanın robotlarından farklı olarak tasarlanan ve parkın “ev sahipleri” olarak misafirlerini en iyi şekilde ağırlamaları beklenen robotlar yemek yiyebilmekte, uyuyabilmekte, sarhoş olabilmekte, yaralanabilmekte ve hatta ölebilmektedir. Leonardo da Vinci’nin *Vitruvius Adamı*’ndan yola çıkılarak tasarlanan ev sahipleri olarak adlandırılan robotlara sanat eserinden ziyade oyun parkında bulunması gereken birer oyuncak gibi davranılmaktadır. Bu durumu açıklayan en güzel örnek ise parkın romantik ve güzel kızı olarak yaratılan Dolares karakteridir. Romantik bir aşk yaşamayı hayal eden erkek ziyaretçiler için Dolores, Pygmalion ve Galatea kadar eski olan romantik aşk mitini karşılarındaki cansız güzel yaratığa yükleyerek yaşayacakları bir deneyim sunmaktadır.

Eğlence parkına gelen insanların daha çok narsistik tarafının beslenmesine yardımcı olan bu robotlar, insanlara kendilerini iyi hissettirmekte, koşulsuz sevgi ihtiyaçlarını karşılamakta ve öfke anındaki çocuksu krizlerini gidermektedir. Bu durum insanların diğer insanlar ile yaşayabilecekleri türden bir ilişki değildir çünkü insanlar özlerinde diğer insanların fantezilerini gerçekleştirmeleri için yaratılmamışlardır. Özellikle erkek ziyaretçilerin zorla alıkoyma, yerlerde sürüklenme, tecavüz etme, dövme ve öldürme gibi fantezilerini uyguladıkları isimsiz kadın robotlar ve parkın gözdesi Dolores, acı çeken anlamına gelen isminin hakkını vermekte ve erkeklerin bir numaralı aşk ve nefret oyuncağı olmaktadır. Dolores, hep aynı rüyayı görmekte, farklı anılarında kaçırılmakta, alıkonulmakta, tecavüz edilmekte ancak günün sonunda hep iyi kızı oynamak zorundadır. Dolores’in en büyük temennisi günün sonunda iyi kızı oynamadığı bir hikâyenin parçası olmaktır.

Westworld’ün ana kadın kahramanları Dolores ve Maeve’in bakire Meryem ve fahişe ikiliği üzerinden verilmesi de toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkek egemen fantezilerin robotlara aktarılması şeklinde vuku bulmaktadır. Yapay zekâlarda toplumsal cinsiyet inşasında yaşanan problem, Janet Vertesi’nin gelişen teknolojinin sosyal çevreyi değiştirmedeğii bunun yerine önceden var olan toplumsal cinsiyet rollerini güçlendirdiğii ve uygulanmasına ön ayak olduğı (2007: 83) fikrini desteklemektedir. Ayrıca, dizi boyunca ev sahibi robotlar ve misafirler arasındaki etkileşim yalnızca robotlara biçilmiş toplumsal cinsiyet rollerini değil insanlar arasındaki cinsiyet rollerinin de nasıl inşa edildiğinin altını çizmektedir. Madam Maeve, gelen konuklara istedikleri kadını seçebileceklerini söylerken, robot ve insan arasındaki ilişki park yöneticileri tarafından dikkatle izlenerek, konukları önceden belirlenmiş, cinsiyetleştirilmiş yollara yönlendirmektedir. Tanrı konumundaki Dr. Ford’un yönetiminde birer kuklaya dönmüş robotlar ile kurulmuş *Westworld* düzeni, robotlara yüklenen toplumsal cinsiyet eşitsizliğiiyle dolu algoritmalar ile Batı’nın beyaz erkek hegemonyasını yapay zekâlar yoluyla tekrarlamaktadır. Parkın içindeki hayat ile laboratuvar ortamındaki hayatın paralel şekilde anlatılması, laboratuvar da çalışan insanların bu insan görünümlü robotlara yükledikleri çıkmazın her gün tekrar edildiğinin ve bunun dışına çıkmaya çalışsalar dahi başarısız olacaklarının altını çizmektedir. Gün sonunda parçalanmış,

yaralanmış ve bir kenara atılmış şekilde laboratuvara tamir edilmek üzere geri gönderilen bakire güzel Dolores ve altın kalpli fahişe Maeve, robotlara yüklenen cinsiyet rollerinin de sınırlarını belirsizleştirmektedir.

Dolores, her güne ironik bir şekilde dünyadaki güzellikleri görmeyi seçerek uyanır, hayatının bir amacının olduğunu düşünür ve seçtiği yolun onu aşka ulaştıracağını hayal eder. Ancak yaşadığı her gün vurularak öldürülmek, tecavüze uğramak ve korku ile dehşete düşmek arasında geçer. Kendi seçenekleri olduğuna inanan Dolores, özellikle birinci sezonun birinci bölümünde parkın içinde ve dışında çeşitli şekillerde bir dizi erkek tarafından yönlendirilmektedir. Dizinin çeşitli noktalarında izleyiciler, davranışları, ifadeleri ve fiziksel özellikleri bakımından Dolores'in gerçek anlamıyla inşasına tanık olurlar. Örneğin, dizinin ilk bölümünün açılış sahnelerinden birinde, bir erkek dış ses “Onu tekrar devreye sokun” komutunu verir. Ardından çıplak bir şekilde oturmuş kadın bedenine “gerçek doğası hakkında” sorular sorulmadan önce kullandığı aksanı devre dışı bırakması söylenir. Diyalog, Dolores'in seslendirilmesi ile devam ederken, kamera Dolores'in yüzüne yakın çekim yapar. Yüzünde ve gözünün üzerinde gezinen sinek Dolores'in kendi hareketlerinin kontrolünden tamamen yoksun olduğunu ve inşa edilmiş doğasını vurgular.

Kendisine yazılan ilk hikâyede küçük kızı olan bir anneyi canlandırırken, yeni yazılan hikâyesine bir salon kadını olarak devam eden Maeve, robotik durumunu farkına varan parktaki ilk ev sahibidir. Dizi ilerledikçe, Maeve'yi tamir eden insan asistanı Felix'in yardımıyla kendi kodunu değiştirerek kişiliğini tam anlamıyla yeniden yapılandırıldığını ve kendi hikâyesi üzerindeki hâkimiyeti eline geçirdiğini görürüz. Kabusvari görüntüler ve geçmiş hayatında yaşadığı olaylarla karşı karşıya kaldığında Maeve gerekli araçları kullanır ve sonucun ne olacağını önemsemeksizin parçalar arasında bir anlam yaratmaya çalışır.

Birinci sezonun erkek egemen yapılanması, toplumsal normların sezon boyunca tekrar edilmesi ve erkek egemen bir dilin sezona hâkim olması, serinin yapımcıları olan HBO' ya yöneltilmiş ve eril hâkimiyetin rahatsızlığı dile getirilmiştir. Erkek fantezisinin bir norm olarak yinelenmesi dizinin en problemli noktalarındandır. Parkı ziyarete gelenlerin büyük çoğunluğunun erkek olması dışında, az sayıdaki kadın ziyaretçi de parkta diğer erkekler gibi davranmaktadır. Parkta erkek egemen dünyanın kuralları geçerlidir; park bu kurallara göre tasarlanmış, robotlara buna yönelik hikâyeler yazılmıştır.

Tarafli yerleşik bilginin doğru ve genel geçer olarak kabul edilerek yapay zekâ yapıları yüklenmesi, cinsiyet gerekliliği olmayan yapay zekâ robotların bu bilgiyi tekrar ederek öğrenmesine ve tarafli olarak kullanmasına neden olmaktadır. *Westworld* dünyasındaki parkın yaratıcılarının, hayal ürünü olarak tasarlanmış bu parkın yakın gelecekte uygulamaya geçmesinin önünde büyük engeller olmadığını belirtmesi, yapay zekâ modellemelerinin tarafli verili bilgiler ile programlanmasının devam edeceğinin bir göstergesidir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve cinsiyetleşmiş bakış açılarının yapay zekâ yaratımlara aktarılması, yapay zekâların makine öğrenmesi yoluyla verili girdilerden edindikleri bilgilerden yola çıkarak kendilerini var edecekleri anlamına gelmektedir. Bahsi geçen *Westworld* serisinin yapay zekâ, makine öğrenmesi ve derin öğrenme konularını ele alarak kadın erkek eşitsizliğinin algoritmik düzende tekrar yapılandırması, cinsiyet eşitsizliğinin başka bir seviyeye taşınmasını da beraberinde getirmektedir. Üzerinde durulan televizyon dizisi, yaklaşmakta olan cinsiyete dayalı tehlikeyi vurgularken, diğer taraftan cinsiyete dayalı verili bilgileri analiz etme yetisi kazanabilen yapay zekâ kadınların yaşadığı toplumsal eşitsizliği çabuk kavrayıp ilerleyen sezon ve bölümlerde gücü ellerine almak için gereken çabayı göstereceklerini de vurgulamaktadır.

Sonuç

İnsanların ürettiği tarafli ve yerleşik bilginin internet ağı aracılığıyla kendilerini geliştirebilen algoritmalara sahip yapay zekâlar tarafından kullanılması, toplumsal cinsiyet

eşitsizliğinin herhangi bir cinsiyete ihtiyaç duymayan yapay zekâ yaratılara da yüklenerek devam ettirilmesine sebep olmaktadır. Erkek hegemonyasının talep ettiği güzel, seksi, genç ve erkeklerin istekleri doğrultusunda hareket eden kadınların uzantısı yapay zekâ robotlara taşınmakta, kadın görünümünde üretilen ve piyasaya büyük reklam kampanyaları ile pazarlanan robotlar, erkeklerin beğenisine sunulmaktadır. Yapay zekâdan beklenen yaratım, derin öğrenmenin iyiye kullanılması ve cinsiyetten arındırılmış olmasıyken, uğruna savaş verilen cinsiyet belası farklı bir boyutta tekrar insanların kullanımına sunulmaktadır. Yüzyıllardır insanların alınan kararları kişisel deneyimlere dayandırmamak adına geliştirdikleri teoriler, yapay zekâ öğreniminin verili bilgiler üzerinden gerçekleşmesi nedeni ile tehdit altındadır. Bir makinenin büyük miktarda veri işleme kabiliyeti kısmen verili bilgiyi gözlemleyerek öğrenmesinden geçmektedir. Eğer bu veriler cinsiyetin klişeleşmiş kavramlarıyla dolu ise, teknolojinin sonuçta ortaya çıkan uygulaması bu önyargıyı sürdürecektir. Bazı yeni çalışmalar, önyargıları öğrenilmiş algoritmalarla uzaklaştırmaya çalışsalar da cinsiyet ideolojisinin dile nasıl yerleştirildiğine dair onlarca yıl süren araştırmalar görmezden gelinmektedir. *Westworld* dizisinin ilerleyen sezon ve bölümlerinde yapımcıların karşılaştığı sert tepkiler nedeni ile yapay zekâ kadınların kendilerini ezilmekten korumak adına güçlenmeye başlaması, verili bilgi yerine kendi otonom düşünceleri ile hareket edilmesine izin verilen yaratımların bu eşitsizlik karşısında nasıl tepki vereceklerinin bir öngörüsüdür. Sonuç olarak, yapay zekâ yaratımların verili ve yerleşik bilgileri kendi düşünceleri gibi kullanmaları ve kendilerine giydirilen beden formu ile toplumsal normları yeniden üretmeleri, üzerinde düşünmeyi gerektiren sosyolojik bir problemdir.

Kaynakça

- Alcoff, Linda, and Elizabeth Potter. (1993). *Feminist Epistemologies*, New York: Routledge.
- Anderson, E. (1995). "Feminist Epistemology: An Interpretation and a Defense". *Hypatia*, Vol.10, No.3, Analytic Feminism, s. 50-84.
- Anderson, E. (2019). "Feminist Epistemology and Philosophy of Science", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/feminism-epistemology/>>.
- Avner, J. (2016). "Selfless Devotion" BOTS. Real Life.
- Dauth, W. (2017). *German Robots-The Impact of Industrial Robots on Workers*. IAB-Discussion Paper. <http://www.iab.de>
- Gökçem, S. (2019). 21. Yüzyılda Aşk: Bilimkurgu Sinemasında Sevme Biçimleri. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Shwartz-Salem, S. David-Ben, S. (2014). *Understanding Machine Learning: From Theory to Algorithms*. Cambridge University Press: New York.
- Smola, A. Vishwanathan, S.V.N. (2008). *Introduction to Machine Learning*. Cambridge University Press: United Kingdom.
- Vertesi, J. (2007). "Pygmalion's Legacy: Cyborg Women in Science Fiction" in *SciFi in the Mind's Eye: Reading Science through Science Fiction*, Ed. Margaret Grabowicz, Chicago, Open Court.
- Wehle, H.D. (2017). *Machine Learning, Deep Learning and AI: What is the Major Difference?* https://www.researchgate.net/publication/318900216_Machine_Learning_Deep_Learning_and_AI_What's_the_Difference.